

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Využití volnočasových aktivit u dětí na 2.
stupni ZŠ během školních přestávek

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Zuzana Dragounová

Vypracovala:

Bc. Hana Koničková

Praha, srpen 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne

.....

.....

Hana Koničková

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto diplomovou práci použil ke studiu a prohlašuji, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení: Fakulta / katedra: Datum vypůjčení: Podpis:

.....

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Mgr. Zuzaně Dragounové za odborné vedení práce, její čas, poskytnuté rady a připomínky při zpracování diplomové práce.

Velké poděkování patří vedení základní školy Česká 354 v Liberci, které mi umožnilo realizaci výzkumu a kolegům učitelům v zapojení se do výzkumu.

V neposlední řadě děkuji všem ostatním, kteří mi dopomohli k dokončení diplomové práce.

Abstrakt

Název: Využití volnočasových aktivit u dětí na 2. stupni ZŠ během školních přestávek.

Cíle: Cílem výzkumu je zjistit, zda sledovaní žáci budou trávit méně času o velké přestávce na mobilních telefonech, pokud se jim nabídnou sportovní či jiné aktivity během této doby.

Metodika: Jednalo se o kvantitativní výzkum – porovnání času stráveného na mobilním telefonu u žáků staršího školního věku během školní dvacetiminutové přestávky s časem stráveným na mobilním telefonu v případě stejné přestávky, ale s možností volby pohybových a volnočasových aktivit. Náhodným výběrem byla vybrána vždy jedna třída z 6., 7. a 8. ročníku. Výzkumu se zúčastnily děti staršího školního věku (11–15 let). Celkově 77 žáků z 6.,7.,8. tříd a 40 žáků z 9. tříd. Tento výzkum zahrnoval vulnerabilní skupinu nezletilých osob. 9. ročník byl ve výzkumu použit pro realizování samotných aktivit a jako výpomoc při systematickém strukturovaném pozorování.

Výsledky: Celková analýza ukazuje zvýšený počet uživatelů na mobilních telefonech ve dvou třídách, a sice ve dnech s aktivitami, nežli bez nich. Co se týče strávených minut na mobilních telefonech, žáci na nich trávili ve dvou třídách méně času, pakliže aktivity probíhaly v prostorách školy. Nejvíce času na mobilních telefonech strávili žáci 8. třídy.

Klíčová slova: starší školní věk, škola, Finsko, Česká republika, děti a mobilní telefon, přestávka, výzkum

Abstract

Title: The use of free time activities for the pupils of secondary schools within the school breaks.

Intention: The aim of this research is to find out whether the observed pupils spend less time on their mobile phones when there are provided sport or other kind of activities which are carried out by school for this particular reason within the school breaks.

Methodology: This was a quantitative analysis a comparison of the time spent on a mobile phone in older school age pupils during a twenty-minute school break with time spent on a mobile phone in the event of the same break but with sport and leisure activities. By random selection, one class was selected from the 6th, 7th and 8th class. The research was attended by children of the upper school age (11-15 years). A total of 77 pupils from 6, 7, 8. classes and 40 pupils of the 9th class. This research included a vulnerable group of minors. The 9th year was used in the research to implement the activities themselves and to assist in systematic structured observation.

Results: The complete analysis shows higher percentage of mobile phone use in two classes with the emphasis on the days with activities rather than without. The approximate time that the pupils spent on their mobile phones was shorter when there were school activities carried out in the school area. The most time spent on the phone was observed in the 8th class.

Key words: older school age, school, Finland, Czech Republic, children and their mobile phones, break, research

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	9
1 ÚVOD	10
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
2.1 Charakteristika probandů.....	12
2.1.1 Tělesný vývoj ve starším školním věku	12
2.1.2 Psychický a sociální vývoj ve starším školním věku.....	13
2.1.3 Pohybový vývoj ve starším školním věku	13
2.1.4 Výchovné hledisko.....	14
3 REŽIM ŠKOLNÍHO ŽIVOTA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	15
3.1 Finsko	15
3.2 Česká republika	17
4 DĚTI A MOBILNÍ TELEFON	19
4.1 Rizika spojená s užíváním mobilního telefonu dětmi.....	21
4.2 Kyberšikana	22
4.2.1 Prostředky kyberšikany.....	22
4.2.2 Různé druhy šikany.....	24
4.3 Problém mobilního telefonu ve škole	24
5 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V PROSTŘEDÍ ŠKOLY	26
5.1 Definice volného času	26
5.2 Přínos volnočasových aktivit.....	27
5.3 Možnosti volnočasových aktivit.....	29
5.3.1 Význam sportu při trávení volného času	29
6 HRY O PŘESTÁVCE.....	32
6.1 Hry pro vlastní tvorbu.....	32
6.2 Hry venku	33

6.3 Hry s náčiním.....	34
6.4 Skákací hry	35
6.5 Házení, míčové a kuličkové hry	36
7 SPORTOVNÍ HRY PRO STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	37
7.1 Florbal - populární sportovní hra na školách	39
7.1.1 Florbal v zahraničí.....	39
7.1.2 Florbal v ČR.....	40
8 METODIKA.....	41
8.1 Cíl a úkoly	41
8.2 Výzkumné otázky	42
8.3 Design výzkumu	43
8.4 Soubor.....	44
9 VÝSLEDKY.....	45
9.1 Analýza pozorování bez aktivit	45
9.2 Analýza pozorování s aktivitami	47
9.3 Celková analýza.....	49
10 DISKUSE	51
11 ZÁVĚRY	53
12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
13 SEZNAM PŘÍLOH	60

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ZŠ – základní škola	sb. - sbírka
ČR – Česká republika	ČŠI – Česká školní inspekce
SMS - short message service	MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
aj. – a jiné	RVP – Rámcový vzdělávací program
tzv. - takzvaně	ŠVP – Školní vzdělávací program
PISA – Programme for International Student Assessment	atd. – a tak dále
OECD – Organisation for Economic Co – operation and Development	ICQ – I Seek You
USA – United of States of America	mj. – mimo jiné
apod. – a podobně	MMS – Multimedia Messaging Service
např. - například	WLRA - Wyoming Loping and Restaurant Association
ČFbU – Česká florbalová unie	IFF – International Floorball Federation
MS – mistrovství světa	č. - číslo
TV – tělesná výchova	

1 ÚVOD

Téma diplomové práce „*Využití volnočasových aktivit na 2. stupni ZŠ během školních přestávek*“ bylo vybráno z důvodu roční zkušenosti v ZŠ Kesämäen Koulu Lappeenranta ve Finsku a následného dvouletého působení na ZŠ Česká 354, Liberec v ČR. Hlavní myšlenka se opírá o aktivní trávení volného času dětí během školních přestávek, namísto používání mobilních telefonů.

Z výsledků výzkumu provedeného v roce 2009 organizací E- Bezpečí vyplývá, že čeští žáci a studenti využívají velmi aktivně mobilní telefony, zejména pro komunikaci (přijímání a odesílání SMS zpráv, telefonování) a zábavu (přehrávání hudby, videa, nahrávání videa a fotografování, hraní her), a to nejen mimo školní prostředí, ale i v době, kdy jsou ve škole. Stává se tedy velkou výzvou nabídnout dnešním dětem stejně či více atraktivní využití volného času v době jejich přítomnosti ve škole.

Diplomová práce může přispět k řešení této problematiky směrem k praktickému využití na školách v ČR. Cíl práce tkví ve zjištění, zda sledovaní žáci staršího školního věku (11–15 let) na ZŠ Česká 354 v Liberci budou trávit méně času o velké přestávce na mobilních telefonech, pokud se jim nabídnou jiné aktivity během této doby.

Z výsledků pozorování získaných během těchto dvaceti školních dnů se pokusíme o vyvození závěru, jestli žáci 2. stupně upřednostní o velkých přestávkách volnočasové aktivity před užíváním mobilního telefonu. Výsledek by měl především poukázat vedení školy, jakým způsobem je možné bojovat s užíváním mobilních telefonů u žáků během přestávek.

Pro tuto práci je potřeba více objasnit rozdíl finského a českého školství. Ve finské národní kultuře jsou zakotveny určité specifické principy, normy, hodnoty a postoje, které se samozřejmě promítají i do základních dokumentů, jež schvaluje finský parlament. Z nich lze sestavit hlavní pilíře úspěšnosti finského vzdělávání (Niemi, 2012). Dle Průchy (2015) platí ve Finsku jednotná škola pro veškerou mládež ve věku 7–16 let. Probíhá tu včasná péče o žáky, jimž hrozí možné zaostávání v učení, a to již od prvních ročníků základní školy. Je zajištěna dostupnost škol pro všechny děti a mládež s bezplatnou dopravou v odlehlých lokalitách. Odpovědnost za kvalitu vzdělávání se přenáší na učitele, školy a místní správy. Finská vláda dává vysokou důvěru učitelům, bez kontroly jejich práce inspekčními orgány.

Školy disponují rozsáhlou autonomií, pokud jde o modifikace státního rámcového kurikula podle místních potřeb a podmínek. Probíhá zde intenzivní komunikace škol s rodiči žáků a vzájemná spolupráce. Uchazeči o studium učitelství jsou vybíráni pečlivě a tím je dána vysoká kvalita učitelské přípravy založená na výzkumných poznatcích. Vzdělávání se podporuje ze strany pedagogického, psychologického a sociologického výzkumu. Specifický rys představuje vysoká čtenářská gramotnost, k níž přispívá historicky zakotvená obliba četby textů knih a časopisů, časté využívání knihoven, uvádění titulků ve finštině u zahraničních filmů a televizních pořadů. Zvláštnost režimu školního života ve Finsku a ČR je v práci věnována samostatná kapitola.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 Charakteristika probandů

Starší školní věk

Starší školní věk se definuje jako období od dětství k dospělosti. Období, které se vyznačuje značnými biologickými a psychickými změnami. Dochází k nerovnoměrnému vývoji, jak tělesnému, pohybovému tak i psychickému a sociálnímu. Starší školní věk je rozdělen na dvě části: prepubescence a puberta. Prepubescence vrcholí kolem třináctého roku, puberta končí okolo patnáctého roku dítěte (Perič, 2012). Dle Jansy (2012) dochází k výrazné rozdílnosti mezi dívčí a chlapeckou populací. Příčina spočívá v anatomicko-fyziologických změnách spojených s pohlavním dospíváním projevujícím se v psychosociálním vývoji.

2.1.1 Tělesný vývoj ve starším školním věku

Hmotnost a především tělesná výška se mění v tomto období více, než v jakémkoliv jiném věkovém období. To se promítá negativně i do kvality pohybů, které dítě činí. Pohyby nejsou koordinované a vedou ke špatným návykům držení těla. Výrazný růst se projevuje u končetin rostoucích rychleji, nežli trup (Perič, 2012). Roční přírůstky výšky dosahují podobných hodnot z doby batolecí. U dívek tato akcelerace nastupuje dříve v porovnání s chlapci, nicméně u nich také dříve končí (Klíma, 2016). Podle Jansy (2012) růstové procesy spotřebují značné množství energie na úkor nevyvinutého svalového aparátu. K proporcionalitě dochází teprve na konci 15. roku věku dítěte. Vitální kapacita plic roste a zvyšuje se i výkonnost srdce. Začínají se vytvářet prvotní a i druhotné pohlavní znaky. Centrální nervová soustava se na konci puberty stabilizuje a mozek dosahuje své dospělé struktury i funkce. Plasticita nervového systému vytváří velmi dobré předpoklady k rozvoji rychlostních schopností.

2.1.2 Psychický a sociální vývoj ve starším školním věku

Období puberty představuje klíčové období ve vývoji psychiky. Projevy dětí se mění k sobě samým i k druhému pohlaví, ke svému okolí. Důvodem je hormonální aktivita, která ovlivňuje emotivní vztahy. Tyto změny mohou pozitivně i negativně působit na chování ve sportovní činnosti i v dalších oblastech lidského působení. Objevují se znaky logického a abstraktního chápání, rozvíjí se také paměť. Zvyšuje se rychlost učení a snižuje počet opakování. Okolo 15. roku věku se dítě snaží napodobovat dospělé. Projevuje se to především v gestikulaci, mimice, oblékání i způsobu vyjadřování. To s sebou přináší i zlozvyky (kouření, konzumace alkoholu, prostituce, drogy aj.). K dospělým se pubescenti chovají velmi kriticky a nesmlouvavě. Projevuje se tzv. negativismus vůči autoritám. Pro mladistvého v tomto věku je velice významná parta, v níž se nachází, vznikají zde důvěrná přátelství včetně prvních lásek. Citový život je nadměrný, jedinci jsou velmi vnímaví a citliví, proto je toto období na city nejsložitějším. Charakterizuje jej prudké střídání nálad, změny v chování (urážení se, bezdůvodný stud). Pokud je trest udělen před skupinou vrstevníků, jejich reakce je nepříznivá (podle jejich názoru snižuje prestiž ve skupině). Tělesné sebepojetí je v tomto období důležité, poněvadž pubescenti obdivují především tělesné výkony, fyzický vzhled, odvalu, duševní vlastnosti jsou naopak brány jako druhotné. Hledají příklady úspěšných osobností, jež napodobují (herci, zpěváci, sportovci apod.). V tomto období vznikají také hluboké zájmy, které bývají základem příští volby povolání (Jansa, 2012).

2.1.3 Pohybový vývoj ve starším školním věku

Tělesná výkonnost není stále maximální a pohybové možnosti ovlivňuje nerovnoměrný vývoj. Vývoj a růst dále pokračuje, především osifikace kostí limituje výkonnost. Konec druhé fáze mladšího školního věku a začátek první fáze staršího školního věku (11–12 let) je z hlediska motorického vývoje považován za vrchol ve všeobecném vývoji. Projevuje se ekonomičností, přesností pohybu, provedení je kvalitní a účelné. Ve sportovních hrách se ukazuje dobrá úroveň anticipace (předvídání). Nejcharakterističtější rys spočívá v chápání a schopnosti se učit novým pohybovým dovednostem, které mají měnící podmínky. Naučené pohyby jsou pevnější než ty, jež se naučí v dospělosti. V druhé fázi staršího školního věku (puberta) nastává problém s koordinací pohybu. Čím rychlejší je růst a větší rozdíly mezi jednotlivými částmi těla, tím si více všímáme nekoordinovaných znaků v pohybu. V pubertě se u dětí zhoršuje plynulost pohybů a přesnost (Perič, 2012).

2.1.4 Výchovné hledisko

Děti jsou zapojovány do školních i mimoškolních aktivit. Jedná se o sportovní aktivity, výtvarné, učí se na hudební nástroj nebo cizím jazykům. Velká oblíbenost této věkové kategorie ovšem spočívá rovněž ve sledování televize, různých filmů, videopořadů a především ve „vysedávání“ u počítače. Vážný problém zastává míra a regulace těchto aktivit, která je na uvážení rodičů. Děti potřebují být vedeny a pravidelně kontrolovány dospělými autoritami. V období puberty se přístup mění na přátelský, založený na uznávaném rovnocenném partnerství. Tyto děti dokáží ocenit a respektovat někoho, kdo něco zná a umí, má přirozenou autoritu, rozumí jim a chápe jejich problémy, komunikuje s nimi a dokáže věcně logicky argumentovat i ocenit jejich pozitivní chování. Důležité je umět překonávat překážky v učení i jiných činnostech (Jansa, 2012).

3 REŽIM ŠKOLNÍHO ŽIVOTA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

3.1 Finsko

Jak již bylo v úvodu zmíněno, finské vzdělávání vykazuje aspekty lišící se od vzdělávání českého. Finské vzdělávání je považováno dle Průchy (2015) za jedno z nejlepších na světě. Poukazují na to i odborníci zabývající se školstvím a vzděláváním na Finsko uvádějící jej jako vynikající příklad úspěšnosti vzdělávacího systému. Nejčastěji se tato úspěšnost spojuje s výsledky finských žáků v mezinárodních evaluacích PISA a dalších. Tato výjimečná úroveň finského školství je oceňována i v dokumentech OECD, Světové banky aj. Společnost McKinsey & Company zařazuje Finsko mezi modely nejúspěšnějších školských systémů světa (Barber, Mourshed, 2007). Kupříkladu Američané v řadě monografií popisují finské školství jako vzor, z něhož lze čerpat pro korekci různých problémů ve školství v USA či Velké Británii. Proto se mnozí pedagogové a politici vzdělávání domnívají, že by bylo možné a užitečné přenést metody a postupy uplatňované ve finském vzdělávání do školství ve vlastních zemích.

Mezi zásadní charakteristiky finského školství a vzdělávání patří:

- Ve školství se v nejvyšší míře prosadil ideový princip rovnosti. Od zavedení jednotné devítileté základní školy v roce 1972 je veškerá mládež vzdělávaná na stejně kvalitní úrovni.
- Finské školství se nezaměřuje prioritně na přípravu talentovaných žáků, nýbrž na to, aby všichni žáci dosahovali co nejlepších úspěchů v učení.
- Finský školský systém je vysoce homogenní, tj. mezi školami v celém teritoriu země nejsou rozdíly co do kvality výuky, učitelů, vybavenosti apod. Finští rodiče nemusí mít starost o výběr elitní školy pro své děti, jako je v tomu v jiných zemích.
- Rovnost v přístupu ke vzdělávání pro všechny je zaručována také tím, že veškeré vzdělávání na všech úrovních je bezplatné. Školství je financováno v naprosté většině z veřejných rozpočtů a soukromé školství téměř neexistuje (např. ve Finsku nepůsobí soukromé vysoké školy jako v České republice).
- Profese učitele patří ve Finsku mezi nejprestižnější povolání.
- Kvalita finských učitelů je vysoká, což je dáno velmi striktním výběrem uchazečů přijímaných do studia učitelství, každoročně se vybírá pouze 10 % z počtu uchazečů.

- Školám a učitelům je dána značná autonomie a svoboda ve svém konání, a to ve spolupráci s obcemi. Zároveň mají odpovědnost, neboť ve Finsku neexistuje školní inspekce, která obvykle funguje v jiných zemích.
- Finská veřejnost má velkou důvěru ve své školy, učitele i politiky vzdělávání.

Organizace školního roku a vyučování

Školní rok začíná v polovině srpna, počet školních dní je určen počtem týdnů a dnů. Školní rok vždy končí posledním dnem 22. týdne následujícího kalendářního roku od započetí školního roku a čítá 190 dní (38 týdnů), což znamená, že končí obvykle na konci května či začátkem června. O přesném začátku školního roku na dané škole rozhoduje správní orgán školy. Školní rok se dělí na podzimní a jarní semestr, během nichž probíhají tradičně letní, podzimní, vánoční a zimní prázdniny. Školní týden trvá obvykle od pondělí do pátku, ovšem může být učiněna výjimka a do školy se může jít i v sobotu, pokud byl během pracovního týdne státní svátek, nebo naopak mohou být vyhlášeny mimořádné prázdniny (v obou případech rozhoduje správní orgán školy). Vyučovací hodina obvykle vykazuje 60 minut, přičemž vyučování musí probíhat minimálně 45 minut (zbytek tvoří přestávka). Podle Průchy (2015) jsou zvláštností režimu školního života ve Finsku dlouhé přestávky mezi vyučovacími hodinami, obvykle 15 minut, během polední přestávky delší. Ovšem důležité přitom je, že žáci tráví přestávky vždy pobýtem venku, na dvoře či zahradě školy, a to za jakéhokoliv počasí. Je to určitým zvykem vedoucím k otužování dětí a zároveň k fyzickému osvěžení během školního dne.

O struktuře týdenního a denního rozvrhu rozhodují obce a jednotlivé školy, délku školního roku, maximální délku vyučování za den a počet hodin za týden upravuje školský zákon a vyhláška. Časovou distribuci hodin stanovuje vláda (Rýčková, 2016).

3.2 Česká republika

České školství bylo formováno staletými tradice kulturního národa, avšak i skoro půl stoletím totalitního politického zřízení. Po listopadu 1989 bez podpory výzkumu a analýz, jen na základě tlaku zájmových skupin, byly uzákoněny hluboké zářezy do českého vzdělávacího systému. Ty jsou v rozporu s trendy světového vývoje, konkrétně s rovným přístupem ke vzdělání. Především se to týká zrušení jednotné základní školy a zavedení selektivního přístupu na úrovni základního vzdělávání.

Mezi zásadní charakteristiky českého školství a vzdělávání patří:

- Po listopadu 1989 se podstatně změnilы podmínky pro rozvoj školství. Ve snaze obnovit tradice českého školství a zároveň po vzoru německého selektivního systému dochází v České republice novelou školského zákona č. 171/1990 Sb. ke zrušení systému jednotné školy. Z původní jednotné základní školy se tak stává škola selektivní.
- České školství se zaměřuje na přípravu talentovaných žáků, kteří mohou po ukončení 5. ročníku pokračovat ve studiu na konzervatoři nebo přejít na víceletá gymnázia, kam mohou žáci nastoupit po ukončení 5. nebo 7. ročníku základní školy.
- Již u primárního vzdělávání dochází k první selekci, kde se děti rozdělují do základních škol se speciálním vzdělávacím programem. Týká se to dětí pocházejících ze sociálně slabých rodin. Děti handicapované navštěvují speciální základní školy, aniž by jim byla dána možnost vzdělávat se v běžné škole (Průcha, 2009). Další druh selekce představují děti, které vzhledem ke svým schopnostem a zájmům navštěvují od třetí třídy výběrovou základní školu s rozšířenou výukou cizích jazyků, matematiky apod.
- Ačkoliv česká společnost přikládá učitelské profesi vysokou prestiž a považuje ji za významnou a zasluhující úctu, čeští učitelé pokládají vlastní povolání za méně prestižní v porovnání s názory veřejnosti či jejich zahraničních kolegů (Urbánek, 2009).
- Vzdělávání v mateřských a na vyšších odborných školách je zpoplatněné. České školství není zcela bezplatné, žáci a studenti si ve školních jídelnách platí stravné.

- Česká školní inspekce (ČŠI). Jejím úkolem je „*monitorování škol a školských zařízení, kontrola podmínek a výsledků vzdělávání, jež je školami poskytováno, kontrola řízení škol, efektivita využití zdrojů a dodržování závazných předpisů.*” (Santiago, aj. 2012)

Organizace školního roku a vyučování

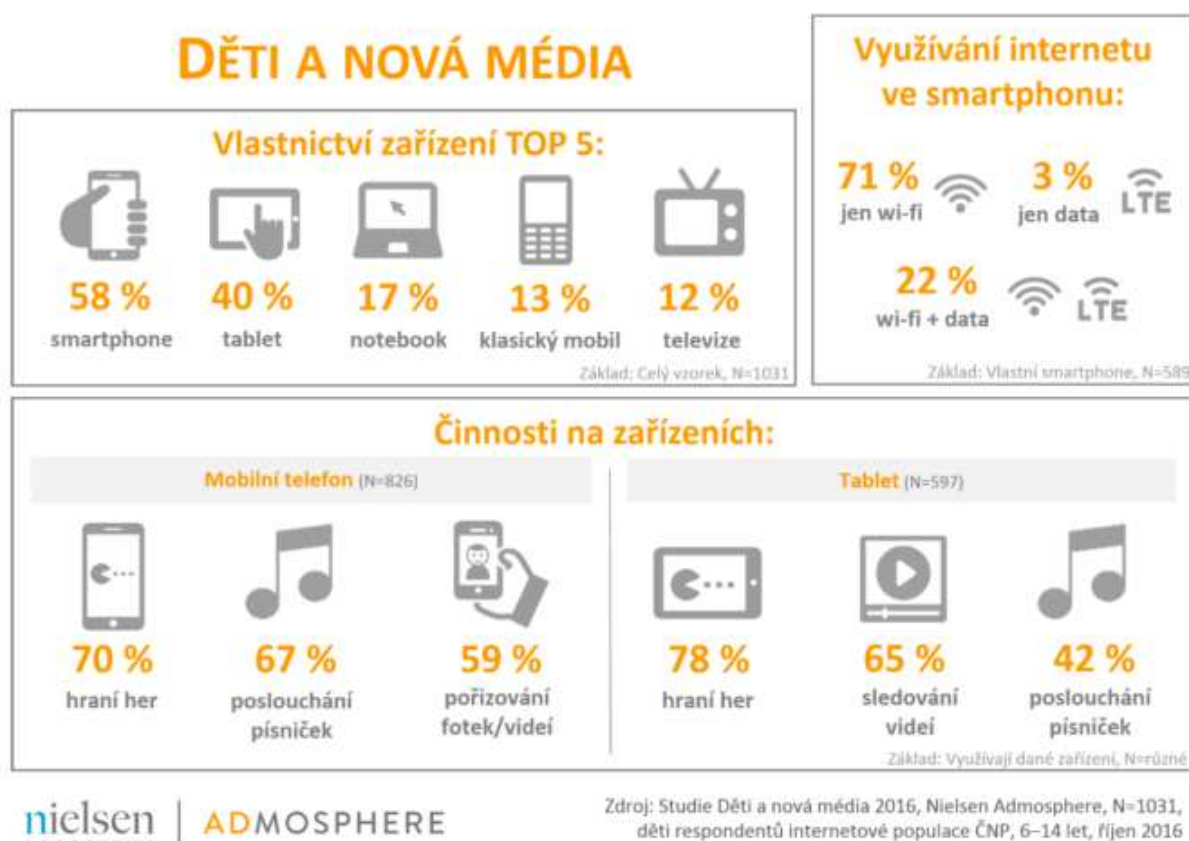
Školní rok v České republice začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího roku. Školní vyučování se člení na 2 pololetí, je rozčleněno několika obdobími školních prázdnin (podzimní, vánoční, pololetní, jarní, velikonoční, hlavní) a končí 30. června následující rok po zahájení školního roku. Mimo termíny školních prázdnin, které jsou stanoveny MŠMT, může ředitel školy vyhlásit nejvýše 5 volných dnů ze závažných důvodů. Školní týden trvá 5 dní – od pondělí do pátku. Vyučování může začít nejdříve v 7 hodin, na většině škol však začíná v 8 hodin, konec vyučování musí být nejpozději v 17 hodin. Vyučovací hodina trvá 45 minut (někdy může být spojeno více hodin či hodina rozdělena), mezi hodinami se nachází nejméně desetiminutové (výjimečně pětiminutové) přestávky. Mezi dopoledním a odpoledním vyučováním musí být přestávka alespoň 50 minut (výjimečně 30 minut). Při sestavování denního rozvrhu hodin se pedagogové řídí legislativními dokumenty (školským zákonem a vyhláškou) a vzdělávacími programy (RVP, ŠVP), konečný rozvrh hodin schvaluje ředitel školy (Eurybase, ČR 2007/2008).

4 DĚTI A MOBILNÍ TELEFON

Chytrý telefon neboli smart phone je mobil nabízející funkce jako přehrávání hudby, videa, operační systém a přístup na internet. Můžeme tvrdit, že stejně jako dospělí, tak i děti mají ve stále větší oblibě přenosné přístroje, které jsou určeny pro zábavu, komunikaci a také připojení na internet. Podle studie od Sesame Workshop (2010) se mezi lety 2005 a 2010 počet dětí užívajících mobilní telefony zdvojnásobil. Lze si tedy jen představit, kam se tato čísla mohla vyšplhat v současné době. Eaton (2011) v článku *More kids can use a smart phone than their shoes* tvrdí, že 30 % dětí ve věku 2–5 let již umí ovládat toto zařízení. Soudíme, že tyto děti mobilní telefony nevlastní, ovšem mají přístup k přístrojům rodičů. Velmi důležitým faktem je obliba dětí napodobovat své rodiče. Hoffman (2011) v článku *Can Smartphone Make Kids Smarter?* upozorňuje, že přístroje patřící dospělým vždy byly a jsou oblíbenou hračkou dětí. Čím jsou mobilní telefony funkčnější a dokonalejší, tím se stávají o to oblíbenější hračkou u dětí (Křmářová, 2012).

Chytrý mobilní telefon se stal běžnou součástí našeho života a mnoho z nás si již život bez něj nedokáže představit. Musíme si také uvědomit, jaká rizika plynou kvůli užívání mobilních telefonů ve světě dětí. Nejčastější otázky vycházející z této úvahy jsou: Proč rodiče dětem mobilní telefon pořizují? Má telefon na děti pozitivní nebo negativní vliv? Na základních školách je v současné době zcela běžné, pokud dítě vlastní svůj mobilní telefon. Podobný stav lze nalézt například ve Švédsku. Může překvapit, že v USA či Kanadě je tento trend zatím vzácný. Psychologové či pedagogové se shodují, že není vhodné, pokud se mobilní telefon u dětí na základních školách stává otázkou postavení a prestiže. Stejně tak jako nové „džíny“, značkové boty atd. Žáci vlastníci mobilní telefon často vytvářejí uzavřené skupiny, které jsou pro ostatní nepřístupné. Mobil však není dnes výsadou jen bohatších sociálních vrstev. I rodiny s nižším příjmem jsou ochotny svým dětem pořídit mobil, díky čemuž se tyto děti necítí tolik odstrčeny od kolektivu. Mobilní telefon tak bývá často vstupenkou do „party“ (Deník ženy, 2009).

Je celkem přirozené, že děti rozumí novým technologiím lépe než dospělí. Nemají ještě zkušenosti a vytvořené stereotypy, a proto zcela samozřejmě přijímají to nejjednodušší, co se jim v dané době nabízí. Zkušenosti jsou také zásadní v předcházení rizikům, která mohou tyto technologie vedle zábavy a informací přinášet (Marešová, 2009).

Obrázek 1: Děti a nová média (Zdroj: Studie Děti a nová média 2016, Nielsen Admosphere, 2016)

Společnost Nielsen Admosphere, a.s. provedla v roce 2016 výzkum na vzorku 1031 českých dětí ve věku 6–14 let. Mezi zkoumanými věkovými skupinami (6–7 let, 8–9 let, 10–11 let a 12–14 let) se projevují značné rozdíly v přístupu k moderním technologiím. Děti ve skupině 6–14 let mají nejčastěji svůj vlastní chytrý mobilní telefon, hned na druhém místě se nachází tablet. Chytrý telefon má 58 % dětí ve zkoumané skupině a tablet vlastní 40 % dětí. Internet ve svém mobilním telefonu nevyužívají pouze 4 % dětí. Zhruba $\frac{3}{4}$ se na svém mobilním telefonu připojují k internetu pouze prostřednictvím wi-fi, 3 % využívají předplacená mobilní data a o něco více než $\frac{1}{5}$ využívá jak wi-fi, tak mobilní data. Nejsilnější konzumenti moderních technologií jsou právě děti staršího školního věku. Pouze 2 % dětí nevlastní žádné elektronické zařízení. Zajímavé jsou také činnosti, které na svých mobilních zařízeních vykonávají, mezi něž se řadí hraní her, poslouchání hudby, pořizování fotek a videí, elektronická komunikace s kamarády, návštěva sociálních sítí a sledování videí.

4.1 Rizika spojená s užíváním mobilního telefonu dětmi

Mobilní telefon vytváří v současné době nové situace pro rodiče i děti, je výkonnější a jeho zábavnost funkcí rozmanitější. Přenositelnost médií umožňuje pružnější postupy spotřeby médií a komunikace, čímž se snižuje časové a prostorové omezení. Změnila se rychlost, kterou může dojít k online rizikům prostřednictvím mobilních zařízení. Problémy spojené s užíváním chytrého mobilního telefonu přináší zejména možnost se připojit na internet a sociální sítě, jež se přesunuly z domácího prostředí do dětské kapsy. Internet je úložištěm informací, komunikační platformou, a především místem zábavy. Ve virtuální světě internetu děti získávají informace, studijní podklady či zdroje pro své záliby a koníčky. Velmi dostupným se stávají seznamky s jinými uživateli, s nimiž navazují vztahy. Sociální sítě přinášejí dojem, že člověk se stává více komunikujícím, společenským a méně anonymním. U dětí má tato komunikace s přáteli na síti vyšší hodnotu než komunikace v reálném životě. Přestože registrace na největší sociální síti světa (Facebook) je povolena od hranice 13 let, můžeme zde nalézt i mladší děti (Eckertová, Dočekal, 2013).

Pro bližší představu uvádí Krčmářová (2012) konkrétní zajímavá čísla:

- 44 % dětí ve věku deset až třináct let používá sociální média na svých mobilních telefonech.
- České děti jsou „šampiony“ v posílání SMS. S 86 % se nachází na druhém místě za Italy (90 %) a před Brity (83 %).
- Více dětí ve věku od dvou do pěti let si umí hrát s aplikací chytrého telefonu (19 %), než si zavázat tkaničky od bot (9 %).

Projev rizikového nebo problémového chování v souvislosti s chytrým telefonem je možnost vzniku závislosti. Netolismus je nový pojem značící závislost na virtuálních drogách (počítačové hry, internet, chat). Hranice mezi hráčstvím on-line her a běžným hraním je v současnosti velmi tenká. U dětí se mohou při hře projevovat stavy transu, vzpírání rodičovským zákazům či neschopnost dodržovat časový limit určený pro činnost. Netolismus s sebou přináší mnoho rizik v oblasti tělesné (např. obezita), psychologické (např. nedostatek spánku) a sociální (např. omezení zájmů). Velké nebezpečí hrozí především dětem hledajícím cestu z problémů v reálném světě únikem do světa virtuálního.

Mezi příznaky užívání, které nejsou již u mladistvých v normě, se považují: neschopnost se od telefonu vzdálit, nevypínání přístroje v noci, neustálá kontrola příchozích

SMS zpráv a hovorů či minimalizace na komunikaci pouze prostřednictvím mobilního telefonu. Zranitelnou skupinu reprezentují právě děti a mládež (Hupková, 2011).

4.2 Kyberšikana

Dle Rogerse (2011) se kyberšikana od běžné šikany, kdy jsou oběť a agresor v přímém kontaktu často doslova „tváří v tvář“, liší tím, že si agresori mohou zachovat určitý odstup od svých obětí. Agresor dává oběti jistou dávku anonymity a představu bezpečí, která ji ujišťuje, že na ně nikdo nepříjde. Na chování v kyber prostoru se rychleji zapomíná a minimalizují se pocity viny, neboť nejsou vidět způsobené újmy. Oběť, jež nezná pravou identitu pachatele, může ztratit důvěru k ostatním lidem. Na rozdíl od šikany „tváří v tvář“ probíhá nebezpečí kyberšikany kdykoli během celého dne, čímž se dostává do míst, kde bylo dříve bezpečno. Toto může velkým dílem přispět k psychickému poranění na straně oběti mající pocit, že se nemůže nikde schovat, nemá komu věřit a není nikde v bezpečí.

4.2.1 Prostředky kyberšikany

1) Textové zprávy

Obsahem jsou výhružné a útočné zprávy. Jedná se také o zprávy zahlcující oběť velkým množstvím textovek.

2) Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů

Dnešními mobilními telefony se velmi snadno pořizují fotografie, které jsou možné ihned (přes internet nebo Bluetooth) poslat dál. Pachatel většinou oběť zachycenou na videu či fotografii zahanbí, zastraší. Nejčastější formu kyberšikany představuje „happy slapping“ (volně přeloženo jako „veselé fackování“), což je nahrávání a následné sdílení videozáznamů fyzických útoků.

3) Mobilní telefonáty

Počet mobilních telefonů narůstá a tím agresori své oběti často více obtěžují neustálými a leckdy útočnými telefonáty. Agresori je opakovaně prozvánějí, a když oběť zvedne telefon, neodpovídají. Dokonce své oběti mohou ukradnout mobilní telefon a použijí jej k otravování dalších, což vede k tomu, že je daná oběť mylně považována za agresora.

4) E-mailly

E-mailové účty se vytvoří velmi lehce, agresori tak mohou posílat útočné a šikanující emaily, ať pod pseudonymem či cizí identitou, aniž by se museli bát odhalení.

5) Chatovací místnosti

Mladí lidé chatování vyhledávají, jelikož se jedná o výborný způsob rychlé komunikace – pokud ovšem nejsou porušena žádná bezpečnostní opatření. Na druhou stranu se chat může stát prostředkem pro zastrašování a výhružky. Tento druh kyberšikany zahrnuje chat na herních stránkách a ve virtuálním světě, jako je například Second Life.

6) Instant messaging

V České republice se jedná nejčastěji o Skype nebo ICQ. Během komunikace v reálném čase je snadné zapomenout, že odeslané zprávy jsou v „kyberprostoru“, v němž není příležitost pro úvahy a cenzuru. Vznikají tak útočné komentáře a vedou ke skupině útočící na jednotlivce.

7) Sociální sítě

Sociální sítě představují největší nebezpečí pro děti. Tyto služby poskytují snadné a jednoduché spojení s ostatními s možností sdílení fotografií a zábavy. Pokud se nedodržují bezpečnostní pravidla, vedou sociální sítě k šíření pomluv a drbů. Tlak okolí a snaha být populární díky počtu „přátel“ či „lajků“ mohou vést děti k tomu, že přijmou „žádost o přátelství“ od člověka, kterého neznají. Tím mu poskytnou přístup k osobním informacím, což je činí zranitelnými. Agresorovi stačí velmi málo k napadení. Vytvoří si anonymní účet a sleduje svoji oběť.

8) Internetové stránky

Dovednosti získané pro správné používání internetových technologií lze rovněž zneužít. Agresori si mohou vytvořit hanlivé blogy nebo osobní stránky o svých obětech. Prostřednictvím některé ze stránek, jež takové služby nabízejí zadarmo a pro legitimní účely, si mohou vytvořit internetové ankety, kde kladou otázky o svých obětech.

4.2.2 Různé druhy šikany

Nářez (Flaming)	Internetová diskuze za pomoci elektronických zpráv používajících agresivní a útočný jazyk.
Obtěžování (Harassment)	Opakované posílání útočných, urážlivých nebo nevyžádaných zpráv.
Pomlouvání (Denigration)	Rozšiřování pomluv, drbů a lží o někom s cílem poškodit jeho pověst nebo vztahy.
Předstírání (Impersonation)	Posílání materiálů a komentářů pod cizím jménem.
Prozrazení (Outing)	Sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných. (V angličtině termín outing mj. znamená i záměrné a veřejné oznámení něčí homosexuální orientace bez souhlasu nebo proti vůli této osoby.)
Podvod (Trickery)	Přesvědčení oběti k prozrazení tajemství či citlivých informací a následné zveřejnění na internetu.
Vyloučení (Exclusion)	Záměrné vyloučení z online skupiny.
Kyberpronásledování (Cyberstalking)	Opakované a intenzivní obtěžování s ponižováním, které zahrnuje výhrůžky nebo zastrašování.

4.3 Problém mobilního telefonu ve škole

Informační a komunikační technologie se využívají ve školách v různých stanoviskách. Mobilní telefonát nemusí být školou vždy přijat kladně. V zahraničí řeší situaci různými způsoby. Některé státy či alespoň regionální celky přijaly v minulosti taková opatření, aby mobilní telefony ve škole nebyly používány. V Indii ministerstvo nařídilo v roce 2004 vyšším typům škol zákaz používání mobilů s kamerou po skandálním rozšíření milostné videonahrávky studentů prostřednictvím mobilů, MMS zpráv a internetu mezi ostatní studenty (Neumajer, 2008). Spojené státy americké považují kyberšikanu od roku 2006 za federální

zločin. Kalifornie přijala v roce 2008 zákon umožňující školám vyloučit studenta, který užije kyberšikanu vůči spolužákovi či zaměstnanci školy. Polská republika zavedla v rámci školské reformy v roce 2006 na školních sítích filtrovaný přístup k internetu a zákaz používání mobilních telefonů při výuce (Schrötterová, 2014). Užívání mobilního telefonu ve škole značí výrazný problém, protože žák ruší při vyučování, napovídá, nahrává. Velmi často se rovněž řeší ztráty mobilního telefonu. České školství se také potýká s problematikou mobilních telefonů a kyberšikany. Důvodem obav mohla být v minulosti špatná informovanost veřejnosti i žáků a skutečnost, že žáci si neuvědomovali důsledky svého chování. Z těchto důvodů v současnosti řeší pravidla používání mobilního telefonu při výuce vnitřní řád každého školského zařízení či školy. Problematikou se zabývá také dokument *Metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních*. Nezastupitelnou roli pro učitele zastává stejně tak *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* při řešení konkrétních situací rizikového chování na škole. Obsahem jsou doporučené postupy pro intervenci učitele, upozornění na varovné signály, možnosti zapojení dalších orgánů při řešení událostí (např. policie či pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí). V této souvislosti pracuje ve škole specialista s označením preventista sociálně patologických jevů.

5 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V PROSTŘEDÍ ŠKOLY

Škola jako všeobecně rozšířená vzdělávací a výchovná instituce vytváří předpoklady pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občanského i volnočasového života. Svoji funkci ve volném čase žáků škola uplatňuje buď přímo, nebo prostřednictvím svých zařízení. Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy vytváří možnosti pro rozvoj individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání. Jedná se o souhrn pravidelných nebo jednorázových činností a plní funkci vzdělávací, výchovnou, kulturní, sociálně – preventivní, zdravotní (regenerační a relaxační), oddechovou a kompenzační (Hofbauer, 2004).

5.1 Definice volného času

Jiří Němec (2009) ve své publikaci uvádí: „*Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.*“

Pávková (2002) chápe volný čas jako opak doby nutné práce. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je s potěšením, přinášejí nám uspokojení a uvolnění. Ve své publikaci zmiňuje důležitý fakt, a sice že specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je pedagogické ovlivnění. Protože děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení. Pro výběr volnočasových aktivit je tedy důležité, aby vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé. Účast na nich by měla být samozřejmě dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální a sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy.

Hofbauer (2004) uvádí tři typy možností organizovanosti volného času:

1) Činnost spontánní

- Uplatňuje se buď individuálně, nebo ve skupině podle aktuálního zájmu účastníků.
- Nepřímo je ovlivňována pedagogicky a výchovně.
- Např. aktivity v přírodních prostředích, na otevřených hřištích a sportovištích, čítárny či knihovny.

2) Zájmová činnost příležitostná

- Patří sem organizovaná, jednorázová i cyklická, rekreační, oddechová či vzdělávací aktivita.
- Je časově ohraničena a přímo řízena pedagogem.
- Např. poznávací soutěže, sportovní závody a turnaje, divadelní a jiná představení, exkurze a výlety atd.

3) Zájmová činnost pravidelná

- Uskutečňuje se celoročně v pravidelných intervalech (jednou nebo několikrát za týden).
- Vedená aktivita kvalifikovaným vedoucím.
- Cílem je osvojit si nové vědomosti, dovednosti a rozšířit kladný vztah k předmětu zájmu.
- Např. umělecké sbory, sportovní družstva, kroužky, kurzy apod.

5.2 Přínos volnočasových aktivit

V současné době se volnočasové aktivity stávají významným celoživotním činitelem, který zásadně zasahuje do oblasti rozvoje osobnosti, sociálního začlenění, individuálních předpokladů či do životních ambicí. Mezi základní lidské činnosti patří hra, učení a práce, každá z těchto činností se podle Hájka, Hofbauera, Pávkové (2008) v rámci volnočasových aktivit uplatňují. Tyto činnosti vykazují své zvláštnosti a v praxi je nelze oddělit, protože se navzájem prolínají. Lze říci, že hrou i prací se člověk učí, že učení může mít podobu hry a některé pracovní aktivity mohou mít herní charakter. Uskutečňováním volnočasových aktivit si děti ověřují své vlastní síly. Získávají tím novou součást svého života a utvářejí tím také svoji osobnost.

Volnočasové aktivity odkrývají v letech školní docházky zájmy a nadání dětí a mladých lidí, rozvíjejí je samy nebo tomuto rozvoji dávají podněty. To vede k utváření pozitivního vztahu dětí a mladistvých k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit, k budoucí profesi i celému životu. Důkazem jsou studijní, profesní a životní kariéry mnoha účastníků předmětových olympiád, uměleckých či sportovních soutěží, kteří se v zájmových oborech profesionalizovali, dosahují v nich špičkových výsledků a nyní přispívají k rozvoji ve svém oboru (Hofbauer, 2004).

Dle Hájka (2008) děti a mladí lidé ovšem k volnočasovým aktivitám a jejich možnostem zaujímají rozdílné postoje, které jsou kladné, ale také záporné:

- Pozitivní volnočasové aktivity je vůbec nemusí oslovit ani motivovat, takže k nim zůstávají hluchí.
- Jsou plně zodpovědní za to, jak zhodnotí svůj volný čas ve škole, poněvadž uspokojují své zájmy a využívají podněty přicházející od nich samých nebo z různých prostředí.
- S volnočasovými aktivitami vstupují do příležitostných podnětných vztahů, v nichž se mohou vyskytovat.

Účelem charty výchovy pro volný čas, která vznikla v prosinci roku 1993 a byla navržena komisí pro výchovu a vzdělávání Světového sdružení pro rekreaci a volný čas (World Leisure and Recreation Association, WLRA) je informovat vlády, nevládní organizace a vzdělávací systémy o důležitosti a přínosech volného času, výchovy ve volném čase a samotné výchovy pro volný čas. Charta má být přínosem pro činitele přímo se podílející na výchově (školy, obecní orgány apod.). Dále je v práci uveden výběr důležitých bodů, které charta obsahuje:

- Volný čas představuje specifickou oblast lidského života přinášející člověku zvláštní prospěch, radost ze svobody, vytvářející prostor pro tvořivost, uspokojení, radost, potěšení a štěstí. Můžeme v něm najít širokou škálu možností, jak se sebevyjádřit včetně činností, které v sobě zahrnují prvky tělesné, duševní, sociální, umělecké a duchovní.
- Ke kvalitě života připívá volný čas především z nejdůležitějších zdrojů osobnostního, společenského a ekonomického rozvoje.
- Volný čas podporuje celkové zdraví a pohodu. Nabízí řadu příležitostí pro jednotlivce nebo skupiny si vybrat z činností a zkušeností odpovídajících jejich potřebám, zájmům a hodnotám.
- Volný čas je určitým základním právem a nikomu by neměl být ubírán na základě pohlaví, rasy, věku, sexuální orientace, náboženství či víry, zdravotního stavu, postižení nebo ekonomického postavení.
- Pro mnoho soudobých společností je charakteristická rostoucí nespokojenost, stres, nuda, nedostatek pohybu, ztráta tvořivosti, odcizení lidí. Volnočasové činnosti tyto problémy snižují (Pávková, 2001).

5.3 Možnosti volnočasových aktivit

Pro tuto práci jsou důležité možné varianty volnočasových aktivit o přestávkách ve škole. Proto nejsou zmiňovány varianty, jak uvádí Hofbauer (2004), ve výuce (kooperativní učení, interaktivita apod.), jednorázové aktivity (návštěva historických památek, sportovní a kulturní akce, plesy, školní slavnosti apod.) nebo ať už se jedná o soutěže v rovině místní, regionální, celostátní či mezinárodní.

Vocilka (1995) uvedl několik návrhů různých aktivit:

- a) společenská zaměstnání – vše, co zahrnuje styk s lidmi, např. různé hry, zpěv, dovádění;
- b) praktická zaměstnání – např. úklid ve třídě či v okolí školy sloužící jako dobrá příprava na budoucí život v dospělosti;
- d) tvořivá zaměstnání – většina dětí při těchto činnostech potřebuje určitou pomoc;
- f) aktivní činnosti – mnohým dětem přináší největší radost intenzivní fyzický pohyb, při němž prožívají pocit uspokojení z docílených úspěchů, kterých v jiných oblastech nemohou dosáhnout.

Právě fyzický pohyb se ukazuje jako velmi vhodná volnočasová aktivita v průběhu školních přestávek pro děti na ZŠ.

5.3.1 Význam sportu při trávení volného času

Šípková ve své publikaci z roku 2006 potvrdila, že význam sportu pro děti a mládež je neoddiskutovatelný. Pravidelná pohybová aktivita přispívá ke snížení obezity. Současně tvoří jednu z hlavních podmínek zdraví a kvalitního životního stylu. Pohyb udržuje naši tělesnou schránku v kondici, napomáhá k rovnováze jak fyzické, tak psychické. Pohybem nastavíme děje našeho těla do základního rytmu, orgány tak mají pravidelnou funkci, způsobuje správnou funkčnost látkového metabolismu a zároveň působí jako prevence před mnoha onemocněními. Dle Dvořákové (2017) současný způsob života omezuje pohybové činnosti na minimum již od raného dětství – dítě se vozí autem, je přenášeno a pro samotný pohyb má omezený prostor a čas. Stejně jsou na tom i starší děti, mládež a dospělí. Školní a pracovní činnosti nejsou náročné na tělesnou aktivitu. Jedná se pouze o činnosti nízké intenzity v sedu

či jiných statických polohách. To vede k nižšímu rozvoji kostí a svalstva i dalších vnitřních orgánů. Pokud omezíme pohybové činnosti v mládí, může to vést k jejich nižšímu ovládnutí a následně i k nižší oblíbě takových činností.

Pohyb a sport obecně představují prostředek seznamování se s prostředím, učení se, jak ovládnout své tělo, jakým způsobem si poradit se svým okolím a tím nabytí nové zkušenosti. Pohyb je také fenomén, jehož pomocí může jedinec vyjádřit sebe sama a komunikovat se svým okolím. Poslouží také jako pomůcka pro získávání sebedůvěry, hodnocení sebe samého, porovnávání, zdravého soupeření a vzájemné spolupráce. Jde tedy o ucelený soubor lidského chování, který obsahuje veškeré prvky pohybové činnosti člověka, pohybové úkoly v životě jedince, účelové pohyby, formální tělesnou výchovu ve školách, sportovní činnosti a pohybovou regeneraci. Investice volného času do sportu je pro mládež velmi výhodná. Sportovní aktivity mají schopnost sdružovat jedince bez ohledu na pohlaví či společenský původ. Další důležitý faktor pomáhající podporovat sport představuje neformální výchova. Sportovní činnosti přispívají k rozvoji dovedností, motivace, sebeovládání a smyslu pro soutěživost. Sporty v sobě rovněž nesou zásadní důležitost pro socializaci a ovlivňování stylu chování vůči lidské společnosti. Kladný odraz sportu spočívá také v oblasti získávání přehledu o odlišných autoritách, než reprezentuje např. rodina a školní kolektiv, stejně tak o způsobu jednání v rámci komplexu pravidel. Podle Šeráka (2009) „*má pohyb důležité místo při aktivním odpočinku, obnovování psychofyzické rovnováhy nebo zvyšování účinnosti regeneračních pochodů, při tlumení mentální zátěže, stresu a deprese, patrný je vliv na emocionální stránku osobnosti.*“ tedy není vnímán výlučně jako zdroj různých prožitků na bázi výdeje tělesné energie, ale také jako pohybová činnost, která v konečném důsledku poznamenává správný fyzický rozvoj jednotlivce. Sport a pohybové aktivity mají značný význam jako element zvyšování fyzické zdatnosti a osobní výkonnosti. Výsledkem pěstování sportu a tělesných aktivit je mimo jiného fyzický rozvoj, tedy prvek, jenž bývá v současné době poněkud přehlížen.

Veselá (1997) poukazuje konkrétně na intenzivní život účastníků her vkládajících do ní všechny své možnosti, rozum i cit. A právě proto, že hry jsou projevem dětské osobnosti, mohou být tak rozmanité ve své formě a obsahu. Úsilí her by mělo být korunováno úspěchem. Zdůrazňuje, že tento uspokojivý, příjemný citový doprovod musíme vždy u hry pochopit a hodnotit. Pokud dítě budeme podporovat a povzbudíme-li ho v tomto smyslu, aby svou hru, úkol dohrálo do konce, pak to může mít odraz v jeho přípravě pro školu a v další práci. Hra se nezesměšňuje, nesmějeme se výtvarům nebo jednání dítěte. Hra přináší nové prvky, činnost

má svůj záměr, dítě postupuje často od určitého plánu, představy a dává činnosti stále složitější obsah. Navíc se hry účastní další děti, kteří ji obohacují zase svými individuálními podněty. Hra a její kvalita se ve starším školním věku mění a po 16. roce získává charakter her dospělých. Dle Veselé by se dětem staršího školního věku mělo svěřovat i vedení her mladších dětí. Tento fakt byl jedním z hlavních úkolů ve výzkumu této práce – aby žáci 9. tříd vymysleli a zrealizovali aktivity pro své mladší spolužáky.

Hájek (2004) ještě doplňuje, že nezáleží na tom, co a na co si děti začnou hrát. Po chvíli se totiž ukáže, kdo má smysl pro fair play a kdo chce naopak vyhrávat i za každou cenu včetně podvodu. Přestože děti neznáme, lze pomocí hry rozeznat, které jsou si bližší a opačně.

6 HRY O PŘESTÁVCE

Už Komenský v roce 1632 poukazoval na to, že škola musí mít místo pro skákání a hraní, které by dětem mělo být umožněno. Jednostrannost a nedostatek pohybu (např. aktivity výlučně u stolu) jsou často příčinou motorického neklidu, apatie a nezájmu, které by měly být vykompenzovány právě pomocí her o přestávce. Školní instituce samozřejmě musí disponovat přiměřeným prostorovým a organizačním uspořádáním školního pozemku (Petillona, 2013). Dle Petillona (2013) by prostor pro přestávky měl být rozdělen do nejméně tří zón, jimž jsou přiřazeny různé aktivity:

- prostor s místy k sezení;
- prostor pro skákání panáka, gummy, přes švihadlo, hry v kuličky;
- větší plochy pro hry s míčem a pro běhání a pobíhání.

Nevyužívané školní plochy by se ideálně měly zahrnout do prostorů pro trávení přestávek. Velmi důležité je, aby nabídka činností byla jednoduchá s možností děti zabavit a zaměstnat.

6.1 Hry pro vlastní tvorbu

Hry, které si děti vyrobí doma, jsou pro ně velice cenné. Již během výroby své hry se s ní děti mohou identifikovat a těšit se na pozdější hraní. Dochází k vytvoření zvláštního vztahu, jelikož si dítě bude pamatovat, jak daná hračka vznikla. V mnoha případech pak dochází k tomu, že s hrou vyrobenou vlastními silami se bude zacházet mnohem opatrněji a pečlivěji.

Příklady pro hry s vlastní tvorbou:

- **talířový pétanque**

Popis hry: Hráči si mezi sebou rovnoměrně rozdělí velké létající talíře. Jeden z hráčů vezme do ruky malý talíř a předkloní se. Mezi rozkročenýma nohama vidí dozadu a hodí směrem, jímž se dívá. Pak se všichni hráči postaví na stejné místo, z něhož byl malý talíř odhozen. Stejným způsobem hází velké létající talíře a vítězí ten, kterému se podaří nejvíce přiblížit malému talíři.

- **punčochový tenis**

Popis hry: Vyrobené tenisové rakety se hodí na hraní s pingpongovým míčkem na školním dvoře.

- **šátkonoš**

Popis hry: Jedno dítě stojí s tyčí v ruce uprostřed ostatních dětí. Točí se kolem vlastní osy a přitom mává s tyčí, kde je na konci upevněný šátek. Ostatní děti se při běhu snaží chytit šátek. Kdo jej zachytí, může jít doprostřed a sám mávat tyčí.

- **chůdy**

Popis hry: Za pomoci dospělé osoby se vyrobí velmi oblíbené chůdy ze dřeva.

- **obří bublifuk**

Popis hry: Děti ponoří vyrobené foukadlo do mýdlové směsi a vyjmou je. Pak do oka fouknou nebo tyčí opatrně mávnou, aby oko nabralo vzduch. Tak vznikne bublina, která se od oka oddálí a v duhových barvách se vznáší ve vzduchu.

- **vlaštovka a mnohé další**

V publikaci je popsána výroba a potřebné materiály k hrám.

6.2 Hry venku

Čerstvý vzduch a pohyb působí jako zotavení pro další namáhavé aktivity ve třídě. Je velice důležité, aby škola dávala dětem možnost nasbírat bezprostřední zkušenosti v přírodě. Kladným projevem pak může být přenesení těchto aktivit dítětem do svého volného času mimo školu. Všem hrám venku je společný pohyb pomáhající dítěti vědoměji procítit své tělo a podporující vnitřní a vnější rovnováhu.

Příklady her venku:

- **chytání stínů**

Popis hry: Děti vytvoří dvojice, kdy se jedno dítě snaží šlápnout na stín druhého. Druhé dítě tomu šikovnými pohyby zabraňuje. Když se to podaří, role se vymění.

- **skákání v pytlí**

Popis hry: Hráči si vlezou do pytlů a rukama si je přidržují v úrovni pasu. Na povel vystartují a snaží se doskákat na určené místo. Nejrychlejší vyhrává.

- **schovávaná**

Popis hry: Klasická hra na schovávanou, kdy jeden hráč piká, další hráči se schovávají.

- **skok přes berana, stopovačka atd.**

6.3 Hry s náčiním

Pro děti značí užívání náčiní velkou výzvou. Podněcuje je jak k pohybu, tak k vyzkoušení herních možností a experimentování s nimi. Hra s herním náčiním vybízí k samostatnosti (s většinou náčiní si člověk hraje sám, málokdy existují pevná pravidla) a slouží jako doplněk k nabídce jiných pohybů.

Příklady her s náčiním:

- **lyžování na suchu**

Popis hry: Děti si nasunou nohy do poutek a pokoušejí se co nejlépe zkoordinovat své pohyby, aby se mohly pohybovat dopředu i dozadu.

- **bosu**

Popis hry: Dítě se postaví oběma nohama na stojnou plochu míče a snaží se udržet rovnováhu.

- **balanční disk atd.**

Popis hry: Hráč se postaví na umělohmotnou část, do níž je míč vsazen, a tak poskakuje na místě, dopředu, dozadu a do boku.

6.4 Skákací hry

U skákajících her se rozvíjí základní motorické schopnosti (koordinace, rovnováha, vytrvalost, pohyblivost a odrazová síla). Dále jsou rozvíjeny kognitivní a sociální schopnosti, neboť si děti hru tvoří a stanovují pravidla. Skákací hry a panáci jsou velmi staré pouliční hry, které mohou i v dnešní době být pro děti atraktivní.

Příklady skákacích her:

- **skákání přes lano**

Popis hry: Dvě děti stojící s odstupem od sebe chytí lano a začnou točit směrem od skákajících. Vždy jeden skáče a přidávají se za ním i ostatní. Cílem je, aby se lano nezastavilo a vždy se přeskočilo.

- **skákání přes gumu**

Popis hry: Sestava cviků, které mají určitou úroveň.

- **panák**

Popis hry: Na zem se nakreslí panák s čísly a podle toho se skáče vždy snožmo či po jedné noze.

6.5 Házení, míčové a kuličkové hry

Míče jsou u všech věkových kategorií velmi oblíbeným náčiním, což vede k následné oblíbenosti mnoha týmových her. Kuličkové hry představují jednu z nejstarších forem her a jsou oblíbené všude ve světě.

Příklady těchto her:

- **míč v osušce**

Popis hry: Osm hráčů se rozdělí do dvou družstev po čtyřech členech. Členové každého družstva chytanou svou osušku tak, že každý z nich drží jeden cíp. Na osušce jednoho družstva leží míč. Pokud všichni hráči ve stejný moment potáhnou nahoru, vymrští se míč z osušky ven. Druhá skupina hráčů se postaví za síť nebo lano, míč chytá do své osušky a následně odhazuje stejným způsobem. Pokud je dostatek prostoru, může si házet více osuškových skupin zároveň.

- **kuželky**

Popis hry: Kuželky se postaví do tvaru kosočtverce. Každý hráč má deset hodů. Úkol spočívá v co možná nejrychlejším shoení všech kuželek. Spadlé kuželky se postupně odstraňují. Po deseti hodech se spočítá a zapíše, kolik kuželek bylo dohromady shozeno.

- **magická přitažlivost**

Popis hry: Od startovní čáry se odhodí cílová koule. Následně se hráči snaží házením či cvrnkáním dostat své kuličky co možná nejbliže největší kouli. Vyhrává hráč, který se svou kuličkou strefí nejbliže cílové kouli, získá buď kuličky všech svých protihráčů, nebo bod.

- **indiaci atd.**

Popis hry: Míček na hru indiaci se skládá z lehkého koženého váčku, do něhož je zapíchnuto peří. Je možno používat volejbalové pravidla.

Zmíněné hry a podrobnosti k jednotlivým hrám jsou uvedeny v Petillonově publikaci (2013).

7 SPORTOVNÍ HRY PRO STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Podle Táborského (2004) jsou společnými znaky všech sportů organizační institucionalizace soutěží a kodifikace pravidel. Sportovní hry se liší od ostatních tím, že se spolu mohou a současně musí utkávat vždy pouze dva soupeři, čímž se rozumí jednotlivci, dvojice, vícečlenná družstva. Ve sportovních hrách se soupeří většinou o jeden předmět.

„Sportovní hra je soutěživá činnost dvou soupeřů v jednotném prostoru a čase, kteří podle institucionálně schválených pravidel usilují o prokázání vlastní převahy lepším ovládním společného předmětu.“

Hry se rozdělují podle různých hledisek:

- invazivní – společné hrací plochy (př. fotbal, basketbal);
- neinvazivní – hrací plocha je oddělená (př. volejbal, indíaca);
- individuální – hru hraje pouze jedinec (př. singly v americkém handballu);
- párové – na hru jsou potřeba dva (př. plážový volejbal, debly v nohejbalu);
- týmové – (př. házená, florbal, rugby);
- přirozený pohyb – ke hře není potřeba pomocných prostředků (př. většina sportovních her);
- pohyb ve vodě (př. vodní pólo);
- využití sportovní výzbroje (př. lední hokej, hokej na kolečkových bruslích);
- živé dopravní prostředky (př. kůň);
- neživé dopravní prostředky (kolo, motocykl, kajak).

Mnohem významnější rozdělení sportovních her je podle:

- brankového typu hry

Útočné úkoly plní ta strana, která má v držení společný předmět, v útoku lze získávat body. Dosažení bodů se rozumí dopravením předmětu hry do určeného cílového prostoru (branka, koš, území za brankovou čarou apod.). Hrací plocha je pro obě dvě strany společná a soupeří se o předmět hry současně. Čas nebo zisk určeného počtu bodů je ukazatelem trvání hry. Jedná se například o hry jako fotbal, basketbal, florbal, ultimate atd.

- **síťového typu hry**

Útočné i obranné úkoly u síťových her plní ta strana, která právě hraje s předmětem. Jedinou herní akcí může body získat, nebo je naopak ztratit. Soupeři jsou na oddělených hracích plochách, či se pravidelně střídají. Trvání utkání je dáno ziskem stanoveného počtu bodů v setech a dosažením určeného počtu vítězných setů. Příkladem je tenis, squash, volejbal apod.

- **pálkovacího typu hry**

Obranné úkoly plní strana, která má v držení společný předmět. Body tudíž získává útočící družstvo (předmět hry nemá). Body získává za přeběhy met do cílového prostoru. Bránící družstvo se snaží útočníky ze hry vyřadit (vyautovat) dříve, než dosáhnou cílového prostoru. Ke směně dochází dle počtu vyautovaných soupeřů (výměna obranných a útočných rolí). Doba utkání je limitována určeným počtem směn. Takovými pravidly se vyznačují např. softbal, baseball nebo kriket.

V pravidlech každé sportovní hry jsou uvedeny především rozměry hracích ploch, velikost a charakter společného předmětu, délka utkání, typ výsledku, počet hráčů. Pravidla zahrnují rovněž tresty za nedodržení ustanovení a případně další vstupy, které jsou součástí hry (standardní situace).

Ve starším školním věku jsou velmi oblíbené sportovní hry s míčem. Základním předpokladem účasti jedince v jakékoliv formě hry s míčem je zvládnutí určitých herních dovedností a taktických zásad jejich využití. Hodit či chytit míč nebo do něj kopnout dokáže kdokoliv. Rozdílem je, pokud hodím míč přesně do určitého místa, přiměřenou silou a v pravý čas nebo jej chytím na místě či v běhu, pádu případně i ve výskoku. Vyžaduje to určitou zručnost a dovednost, již lze nacvičit. S nácvikem je potřeba začít už u mladších dětí, neboť se jedná o záležitost náročnou a zlepšení přichází po delší době nácviku (Tůma, 2010).

Borová (2001) shrnuje benefity hry s míčem do následujících bodů:

- při hře se dítě nejen učí a zdokonaluje svůj pohyb, ale také se u něj baví a přináší mu uspokojení;

- hry s míčem jsou spojovány s dynamickým pohybem a motivují k pohybu, což vyhovuje potřebám dítěte;
- hry poskytují prostor a podněty pro sociální učení a přinášejí uspokojení při vzájemném kontaktu;
- hry posilují sebedůvěru ve vlastní schopnosti;
- hry s míčem jsou bohaté na nepředvídatelné situace přinášející napětí i uvolnění.

7.1 Florbal – populární sportovní hra na školách

Florbal představuje historicky mladou kolektivní sportovní hru. Florbalová hra i její pravidla se stále vyvíjí. Cílem této hry je dosáhnout více branek než soupeř při dodržování pravidel. Florbal jakožto halový sport se hraje formou utkání mezi dvěma týmy o 6 hráčích (vždy oba mužské či oba ženské), z čehož stojí 5 hráčů v hracím poli a 1 brankář. Všichni mají svou specifickou funkci (útočnou či obrannou) a mohou být střídáni náhradníky. Hrací čas se dělí na třetiny, které trvají 20 minut a jsou doplněny o dvě 10 minutové přestávky. Na začátku třetin se začíná vhazováním ze středu hřiště. K povinnému vybavení se řadí mantinely, brány, florbalová hůl, děrovaný dutý plastový míček a brankářské masky. Hráči nepoužívají speciální výstroj. Hra je řízena dvěma rozhodčími, kteří mají shodné pravomoci (Pravidla ČFbU, 2014).

7.1.1 Florbal v zahraničí

Florbal vznikl původně v Americe v druhé polovině 20. století. Za kolébku je však považována Skandinávie, konkrétně Švédsko, kde byla v roce 1986 ve městě Husquarna založena International Floorball Federation (dále jen IFF), tedy organizace sdružující florbalové země. K zakládajícím členům patří Švédsko, Finsko a Švýcarsko. Mezi členské státy se postupně zařadilo v roce 1991 Dánsko a Norsko, v roce 1992 Maďarsko a v roce 1993 společně s Ruskem i Česká republika (Skružný, 2005). Dnes má IFF již přes 67 řádných členů. Švédové florbal označují zároveň pojmem „innenbandy“, Finové „saalibandy“ a

Švýcaři „unihockey“. Tyto národy se podílely na zrodu florbalu a i v současné době si stále drží pozici nejúspěšnějších zemí v tomto sportu¹.

7.1.2 Florbal v ČR

Zásluhou Finska se pražští studenti díky výměnnému pobytu seznámili s florbalem už v roce 1984. Tato hra se ovšem na území ČR začala šířit až na počátku 90. let 20. století. Největší zásluhu na tom nesli bratři Martin a Tomáš Vaculíkovi a vedení švédské cestovní kanceláře Excalibur Tours, jelikož dovezli do Čech první florbalové vybavení.

V roce 1992 vznikla Česká florbalová unie (dále jen ČFbU) pod vedením zmíněného Martina Vaculíka. Roku 1994 se uskutečnil 1. ročník oficiální 1. florbalové ligy mužů a 1. florbalové ligy žen (Skružný, 2005).

ČR měla čest pořádat II. MS mužů ve florbalu 1998, VII. MS mužů ve florbalu 2008, IV. MS juniorek ve florbalu 2010 a IX. MS žen ve florbalu 2013. Nejbližší sledovanou událostí bude prosincové XII. MS mužů ve florbalu 2018. Nejpočetněji mezinárodně obsazený turnaj na světě reprezentuje Czech Open pořádaný v Praze od roku 1993.

V současnosti se hraje florbal na všech herních úrovních, od české reprezentace a extraligy, po 1. a 2. ligu, divize a vysokoškolské či veteránské turnaje, až po zcela amatérské soutěže všech věkových kategorií. V hodinách tělesné výchovy je florbal též vítanou aktivitou. Dle oficiálních webových stránek českého florbalu se stal druhým největším sportem v ČR a můžeme jej vidět všude kolem nás. Vděčí za to dostupnosti a nenáročnosti materiálního vybavení. Začátečníci si vystačí se sportovním oblečením, sálovými botami a florbalovou holí. Florbal je vzrušující týmový sport, který je založen na rychlosti, technické zdatnosti, disciplíně a bystré mysli. Pomocí florbalu dochází ke zlepšení koordinace, obratnosti a síly, ale shodně rozvíjí týmovou spolupráci, sebevědomí a život v kolektivu.

¹ Vychází se z úspěšnosti na mistrovství světa a dalších reprezentačních soutěžích.

8 METODIKA

8.1 Cíl a úkoly

Cílem diplomové práce je pozorování žáků a následné vyvození závěru, zda žáci 2. stupně dají o velkých přestávkách přednost volnočasovým aktivitám před užíváním mobilního telefonu. Východiskem jsou teoretické poznatky o vhodných volnočasových aktivitách pro sledovanou skupinu dětí, problém mobilních telefonů ve škole a možnost realizace v české státní škole. Účelem výzkumu je dopomoc k rozšíření znalostí této problematiky a nalezení vhodného řešení pro děti a jejich trávení volného času o přestávkách ve škole.

Úkoly práce:

- představení a odsouhlasení výzkumu u vedení školy a prezentace u učitelského sboru na ZŠ Česká, Liberec;
- náhodný výběr tříd z 6., 7., 8. ročníku;
- vytvoření informovaného souhlasu u etické komise a jejich rozdělení rodičům;
- zapojení 9. tříd do výzkumu, pomoc u pozorování a jejich návrh na volnočasové aktivity pro své mladší spolužáky;
- zhotovení záznamových archů na pozorování prvních 10 školních dnů, zajištění dozorů;
- vytvoření rozvrhu nabízených aktivit od dětí z 9. tříd a zamluvení prostor;
- zhotovení dalších archů na 10 školních dnů s nabízenými aktivitami, zajištění dozorů;
- realizace výzkumu (20 školních dnů);
- vyhodnocení získaných informací.

8.2 Výzkumné otázky

1. Analýza pozorování bez aktivit

Kolik času stráví vybraní žáci na mobilních telefonech o přestávce trvající 20 minut (po dobu sledování 10 školních dnů)?

– v četnosti

Jaká byla četnost používání mobilních telefonů ve dnech v jednotlivých třídách?

– v trvání

Jak dlouho byli žáci na mobilních telefonech ve dnech v jednotlivých třídách?

2. Analýza pozorování s aktivitami

Kolik času stráví vybraní žáci na mobilních telefonech o přestávce trvající 20 minut (po dobu sledování 10 školních dnů)?

– v četnosti

Jaká byla četnost používání mobilních telefonů ve dnech v jednotlivých třídách?

– v trvání

Jak dlouho byli žáci na mobilních telefonech ve dnech v jednotlivých třídách?

3. Celková analýza

Liší se používání mobilních telefonů ve třídách (srovnání pozorovaných tříd)?

– v četnosti

Jaká byla četnost používání mobilních telefonů ve třídách?

– v trvání

Jak dlouho byli žáci na mobilních telefonech ve třídách?

8.3 Design výzkumu

Kvantitativní výzkum předpokládá, že objekt, který činí předmět zkoumání, je svým způsobem měřitelný, či nějak tříditelný. Jeho podoba je kvantifikovatelná a co nejvíce formálně porovnatelná. Analyzuje se statistickými metodami se záměrem ověřit platnost představ (Reichel, 2009). Pro účely diplomové práce byla náhodným výběrem vybrána vždy jedna třída z 6., 7., a 8. ročníku. Výzkumu se zúčastnily děti staršího školního věku (11–15 let). Tento zahrnoval vulnerabilní skupinu nezletilých osob, jelikož se jedná o výzkum zabývající se trávením volného času během přestávek u žáků 2. stupně. 9. ročník byl ve výzkumu použit pro realizování samotných aktivit a jako výpomoc při systematickém strukturovaném pozorování. Do každé sledované třídy byla zajištěna dvojice žáků z 9. tříd po dobu 20 školních dnů, každou 20' přestávku. Těmto žákům se rozdaly záznamové archy na zaznamenávání četnosti a doby trvání na mobilních telefonech v prvních 10 školních dnech. 20' přestávka byla rozdělena na minuty a sledovalo se, zda v určité minutě používá žák mobilní telefon. Záznamový arch je doložen v příloze č. 3.

Následně se vytvořil rozvrh aktivit (sportovní, literární, výtvarný, herní), a sice podle nápadů žáků z 9. tříd. Do této části se jich zapojilo celkově 34. Aktivity probíhaly v prostorách velké tělocvičny a prostorách kreslírny současně. Každý den o 20' přestávce se v těchto prostorách konaly jiné aktivity. Ukázka rozvrhu jednotlivých aktivit, které realizovali sami žáci z 9. tříd, je doložen v příloze č. 2.

Dále byly vytvořeny záznamové archy na dalších 10 školních dnů, které použily stejné dvojice na pozorování. Zhotovený arch byl totožný jako v předešlých 10 školních dnech. Poslední část představovala vyhodnocení výsledků a zanesení do jednotlivých grafů.

8.4 Soubor

Realizace výzkumu proběhla mezi dny 18. 9. – 13. 10. 2017 na ZŠ Česká 354, Liberec. V 6. B se účastnilo výzkumu celkem 24 žáků, 3 žáci nebyli do výzkumu zahrnuti (nesouhlas rodičů). V 7. A se účastnilo výzkumu 27 žáků, v 8. A to bylo celkem 26 žáků a 1 žák nebyl do výzkumu zahrnut (nesouhlas rodičů). Počet žáků 9. tříd, kteří pomohli s výzkumem, čítal 40 jedinců. Do výzkumu bylo zapojeno 12 učitelů potřebných na dozor v prostorách tělocvičny i kreslárny a na dozory tříd jednotlivých pater. Jednalo se o neinvazní metodu, zdravotnický dozor zajistili učitelé školy. Učitelé byli školeni v laické první pomoci. Rizika prováděného výzkumu nebyla vyšší než běžně očekávaná rizika u aktivit prováděných v rámci tohoto typu výzkumu.

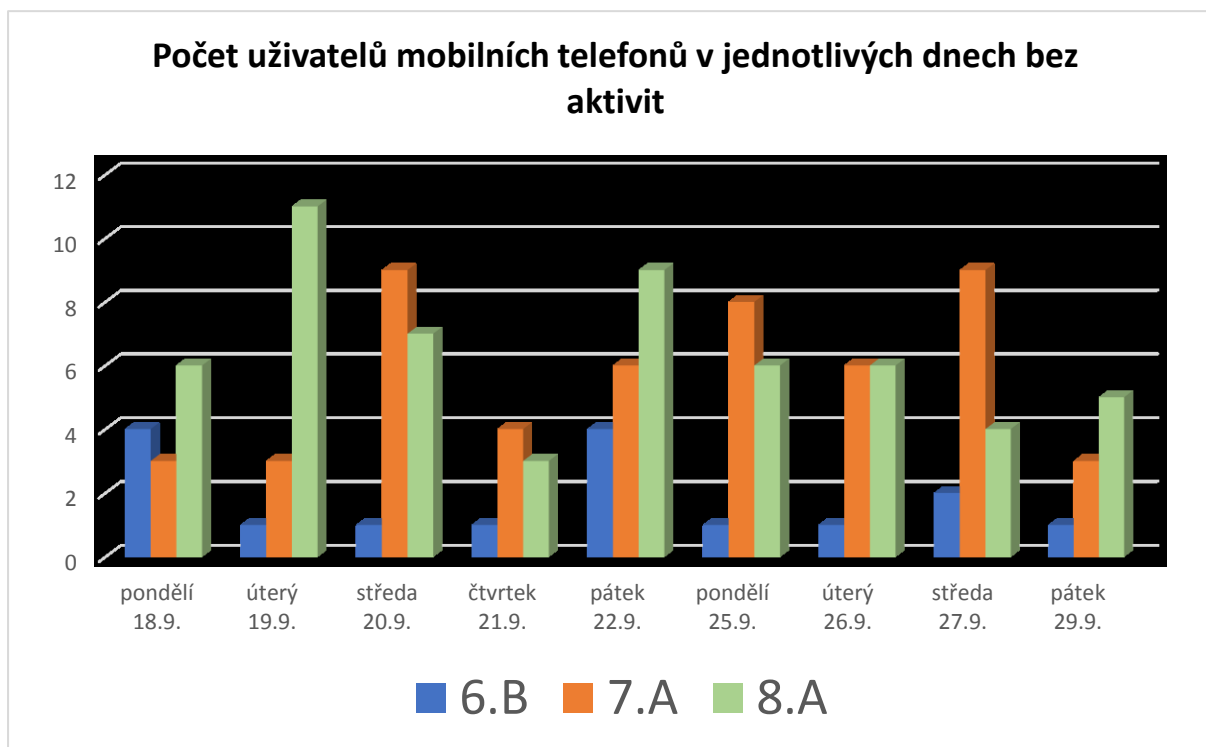
9 VÝSLEDKY

9.1 Analýza pozorování bez aktivit

- v četnosti

Třída	6. B	7. A	8. A
pondělí 18.9.	4	3	6
úterý 19.9.	1	3	11
středa 20.9.	1	9	7
čtvrtek 21.9.	1	4	3
pátek 22.9.	4	6	9
pondělí 25.9.	1	8	6
úterý 26.9.	1	6	6
středa 27.9.	2	9	4
pátek 29.9.	1	3	5

Tabulka č. 1: Počet uživatelů mobilních telefonů v jednotlivých dnech bez aktivit

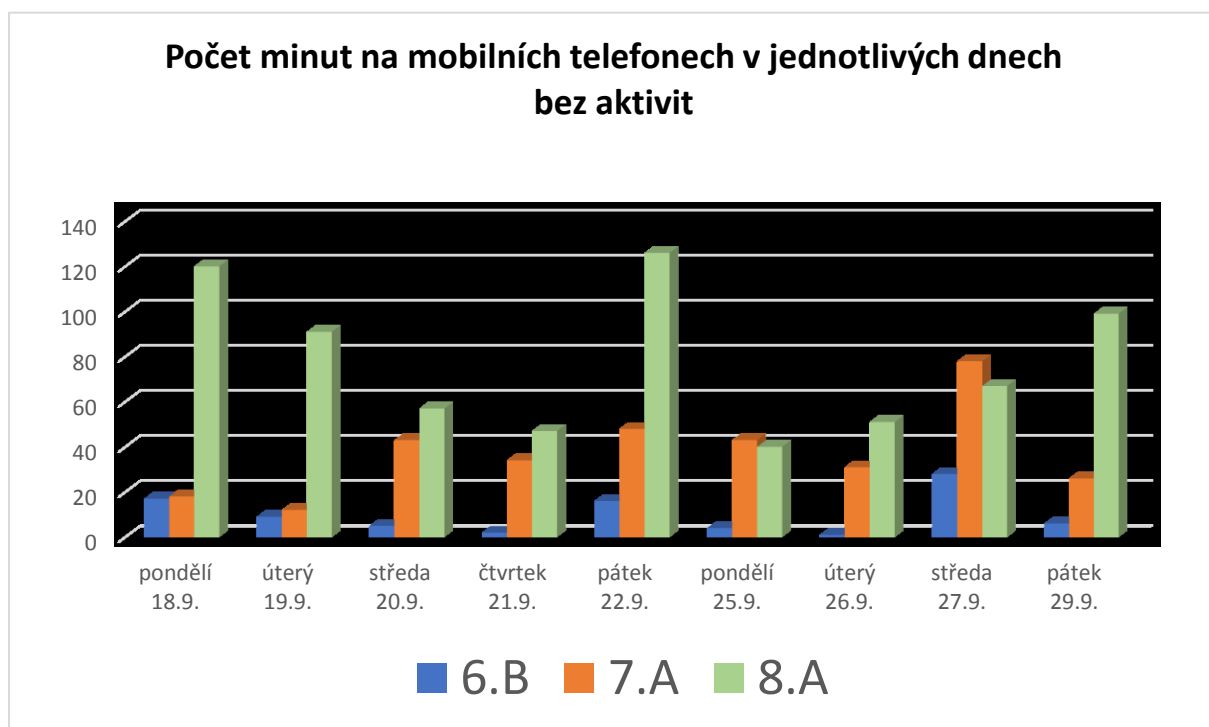

Graf č. 1: Počet uživatelů mobilních telefonů v jednotlivých dnech bez aktivit

- v trvání

Třída	6. B	7. A	8. A
pondělí 18.9.	17	18	120
úterý 19.9.	9	12	91
středa 20.9.	5	43	57
čtvrtek 21.9.	2	34	47
pátek 22.9.	16	48	126
pondělí 25.9.	4	43	40
úterý 26.9.	1	31	51
středa 27.9.	28	78	67
pátek 29.9.	6	26	99

Tabulka č. 2: Počet minut na mobilních telefonech v jednotlivých dnech bez aktivit

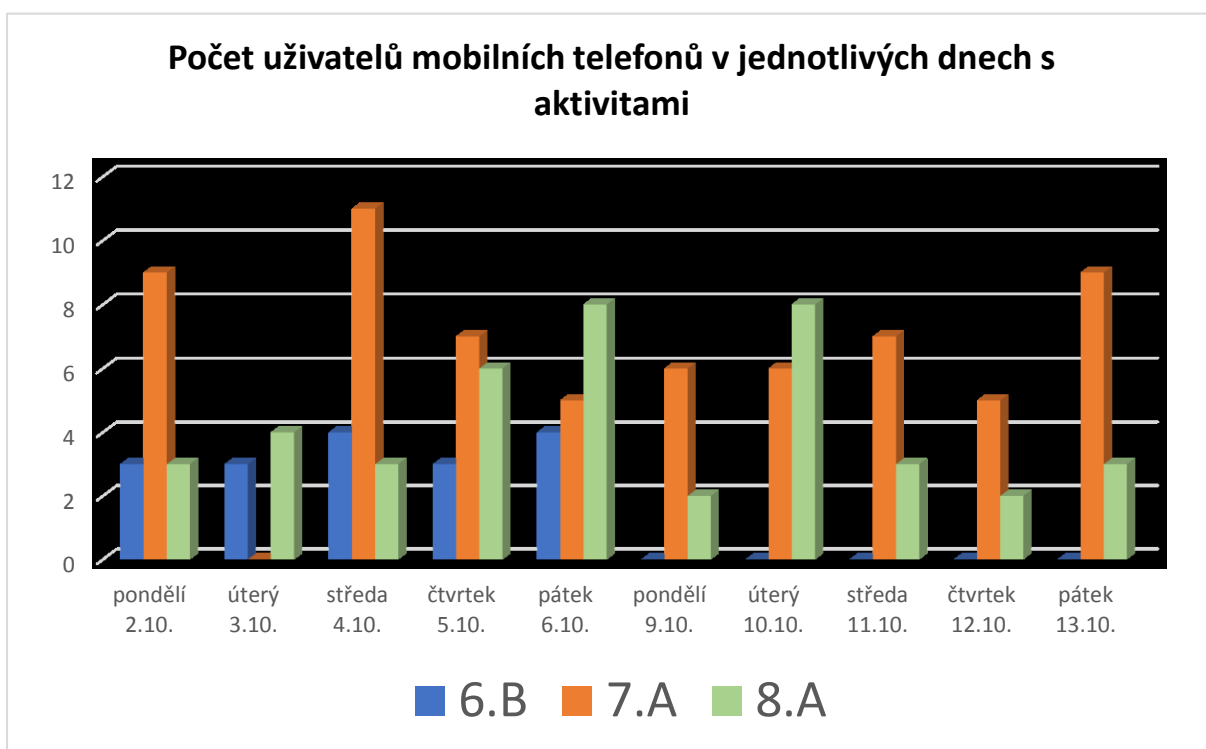
Graf č. 2: Počet minut na mobilních telefonech v jednotlivých dnech bez aktivit

9.2 Analýza pozorování s aktivitami

- v četnosti

Třída	6. B	7. A	8. A	
pondělí 2.10.		3	9	3
úterý 3.10.		3	0	4
středa 4.10.		4	11	3
čtvrtek 5.10.		3	7	6
pátek 6.10.		4	5	8
pondělí 9.10.		0	6	2
úterý 10.10.		0	6	8
středa 11.10.		0	7	3
čtvrtek 12.10.		0	5	2
pátek 13.10.		0	9	3

Tabulka č. 3: Počet uživatelů mobilních telefonů v jednotlivých dnech s aktivitami

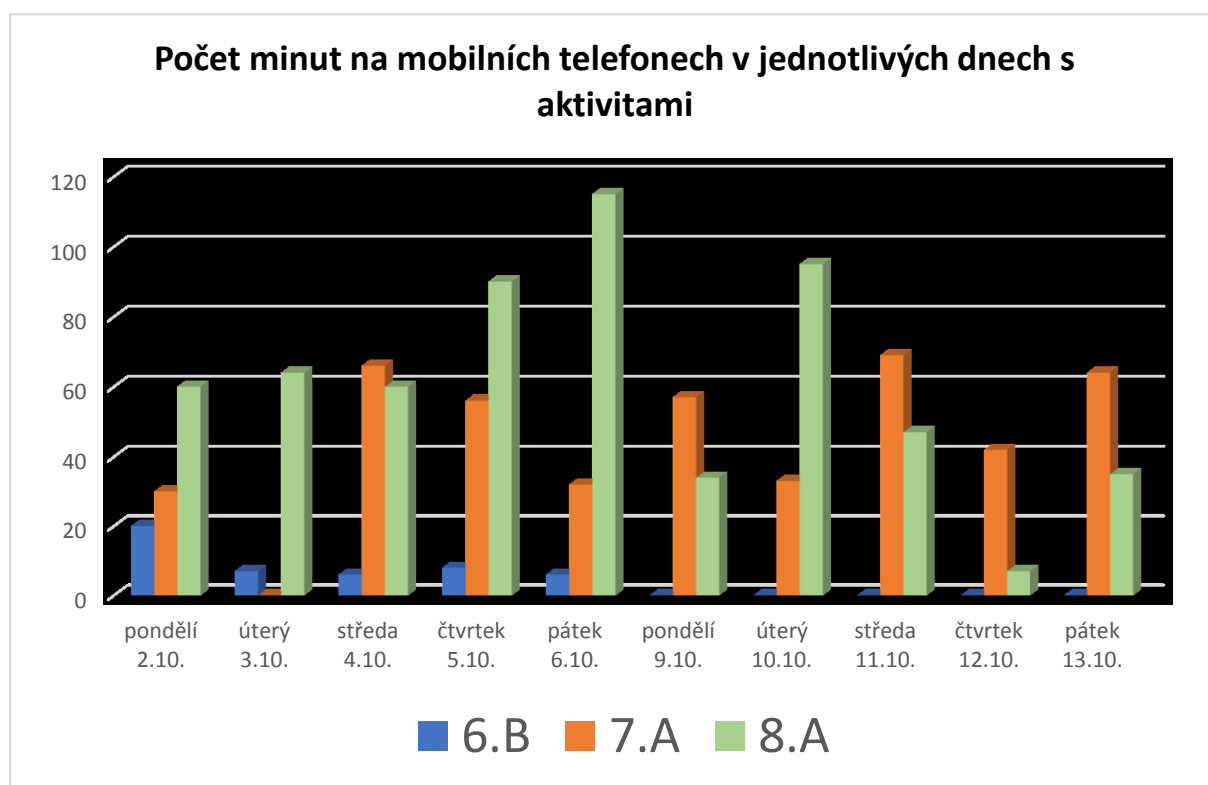

Graf č. 3: Počet uživatelů mobilních telefonů v jednotlivých dnech s aktivitami

– v trvání

Třída	6. B	7. A	8. A
pondělí 2.10.	20	30	60
úterý 3.10.	7	0	64
středa 4.10.	6	66	60
čtvrtek 5.10.	8	56	90
pátek 6.10.	6	32	115
pondělí 9.10.	0	57	34
úterý 10.10.	0	33	95
středa 11.10.	0	69	47
čtvrtek 12.10.	0	42	7
pátek 13.10.	0	64	35

Tabulka č. 4: Počet minut na mobilních telefonech v jednotlivých dnech s aktivitami

Graf č. 4: Počet minut na mobilních telefonech v jednotlivých dnech s aktivitami

9.3 Celková analýza

- v četnosti bez aktivit

V 6. B s počtem 24 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní 16x.
28. 9. 2017 byl státní svátek.

V 7. A s počtem 27 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní 51x.
28. 9. 2017 byl státní svátek.

V 8. A s počtem 26 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní 57x.
28. 9. 2017 byl státní svátek.

- v četnosti s aktivitami

V 6. B s počtem 24 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní 17x.
1 záznam byl ztracen.

V 7. A s počtem 27 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní 65x.
1 záznam byl ztracen.

V 8. A s počtem 26 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 10 školních dní 42x.

– v trvání bez aktivit

V 6. B s počtem 24 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní během 20' velké přestávky 88x. 28. 9. 2017 byl státní svátek.

V 7. A s počtem 27 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní během 20' velké přestávky na 333'. 28. 9. 2017 byl státní svátek.

V 8. A s počtem 26 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní během 20' velké přestávky na 698'. 28. 9. 2017 byl státní svátek.

- v trvání s aktivitami

V 6. B s počtem 24 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní během 20' velké přestávky na 47'. 1 záznam byl ztracen.

V 7. A s počtem 27 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 9 školních dní během 20' velké přestávky na 449'. 1 záznam byl ztracen.

V 8. A s počtem 26 sledovaných žáků se využil mobilní telefon celkově za 10 školních dní během 20' velké přestávky na 607'.

10 DISKUSE

Výsledkem práce je analýza pozorování žáků 2. stupně ZŠ a jejich používání mobilních telefonů během velkých přestávek. Problematika používání mobilních telefonů se dle průzkumu realizovaného společností Nielsen Admosphere v roce 2016 jeví naprosto zřejmě. Ze sledovaného souboru 1031 dětí využívá více než polovina z nich právě mobilní telefony. Nejsilnější konzumenti moderních technologií jsou děti staršího školního věku, které byly pozorovány ve výzkumu. Tento fakt se tudíž musí projevit i do trávení volného času ve škole o přestávkách.

V první části byla vyhotovena analýza pozorování dle četnosti a trvání uživatelů na mobilních telefonech v jednotlivých dnech a třídách. Tato analýza probíhala bez využití volnočasových aktivit v prostorách školy.

V druhé části byla vyhotovena taktéž analýza pozorování dle četnosti a trvání uživatelů na mobilních telefonech v jednotlivých dnech a třídách, nicméně analýza zahrnuje data s využitím volnočasových aktivit v prostorách školy.

Lze zaznamenat značné rozdíly v používání mobilních telefonů v 6., 7., 8. třídě. Čím jsou děti starší, tím více z nich tráví volný čas na mobilních telefonech.

V závěrečné fázi byla vytvořena celková analýza ve dnech s využitím volnočasových aktivit, bez těchto aktivit a jejich vliv na používání mobilních telefonů u sledovaných žáků. Pokud reflektujeme četnost ve dnech bez aktivit a s nimi, výsledek je spíše negativní. Ve dvou třídách bylo totiž používání mobilních telefonů vyšší ve dnech, kdy byly realizovány aktivity v prostorách školy. Výsledek je však ovlivněn, co do počtu pozorovaných dnů. Kvůli státnímu svátku ve dne 28. 9. 2017 nebyly vedeny žádné záznamy. První část je tedy vyhodnocena za 9 školních dnů. Ve druhé části se záznamy prováděly za 10 školních dnů, což se mohlo promítnout do celkového vyhodnocení. Pokud se ovšem podíváme na celkovou analýzu dle trvání, lze vyhodnotit pozitivní výsledek. Dvě třídy strávily méně času na mobilních telefonech ve dnech s aktivitami, nežli ve dnech bez aktivit. Výzkum nezaznamenával, co žáci na mobilních telefonech provozují, ale zda je vůbec vytáhnou a pracují s nimi během velké přestávky. Výsledky byly vyhotoveny pouze u sledovaných žáků, jejichž zákonní zástupci souhlasili se sledováním.

Výsledky mohou být ovlivněny přesností pozorování samotných žáků z 9. tříd, kteří byli zodpovědní za vybrané třídy. Ve dvou třídách se dva záznamy dokonce ztratily, což ovlivnilo vyhodnocení. Smysl tohoto výzkumu spočívá rovněž v tom, aby si děti staršího školního věku vyzkoušely tíhu zodpovědnosti za práci, jíž provádí. Dle Jansy (2012) totiž žáci tohoto období objevují znaky logického a abstraktního chápání, rozvíjí se jim také paměť a zvyšuje se rychlost učení. Děti kolem 15. roku života se snaží napodobovat dospělé, je tudíž důležité jim dávat vhodné úkoly a věřit jim. Ve výzkumu lze v číslech spatřovat pouze sledované třídy, nikoli dobře odvedenou práci a zapálení dětí u vytváření a realizace volnočasových aktivit.

Z nabízených aktivit realizovaných žáky 9. tříd byly nejvíce využívány právě aktivity ve velké tělocvičně. Dle Tůmy (2010) jsou ve starším školním věku sportovní hry nejvíce oblíbené. Nejhojněji tak byly navštěvovány vybíjená či fotbal. Florbal se pak jevil jako nejvíce zábavný. Dle pravidel ČFbU (2014) se jedná totiž o mladý kolektivní sport, kde hráči nemají speciální výstroj, čímž děti na ZŠ láká svojí lehkou dostupností s jasnými pravidly. V ČR se dokonce odehrává vždy v srpnu nejpočetněji obsazený turnaj na světě (Czech open).

Je otázkou, zdali užívání mobilních telefonů na Základních školách povolit či naopak zakázat. Některé ZŠ v České republice mají mobilní telefony zakázány, jiné naopak vítají jejich používání. Pokud jsou mobilní telefony na ZŠ povoleny, měla by být určena jasná pravidla jejich používání během i mimo vyučování ve škole, čímž se docílí srozumění žáků s riziky jejich nadměrného užívání.

11 ZÁVĚRY

Tato diplomová práce analyzuje pozorování žáků 2. stupně ZŠ Česká v Liberci a jejich používání mobilních telefonů během velkých přestávek. Podstatou práce bylo vysledovat využívání četnosti a trvání žáků na mobilních zařízeních ve dnech bez aktivit a ve dnech s nabízenými aktivitami od svých starších spolužáků.

Výsledné poznatky první části, kdy probíhalo pozorování bez aktivit ve škole, ukazují pátek 22. 9. 2017 jako den s nejvyšším počtem žáků na mobilních telefonech. Celkově se jednalo o 19 dětí z 3 sledovaných tříd. Tomu rovněž odpovídá počet minut strávených na mobilních telefonech, celkově 190 minut.

Poznatky druhé části výzkumu, kde již byly nabídnuty aktivity od žáků 9. tříd, jsou následující. Dne 4. 10. 2017 byl mobilní telefon užíván 18 žáky. Počet nejvíce strávených minut na něm pak čítal čtvrtek 5. 10. 2017, a sice v délce 154 minut.

Dále byly zaznamenány patrné rozdíly v jednotlivých třídách. Nejvyšší počet minut na mobilních telefonech strávili žáci 8. třídy.

Celková analýza pak ukazuje zvýšený počet uživatelů na mobilních telefonech ve dvou třídách, a to ve dnech s aktivitami, nežli bez nich. Každopádně, co do počtu strávených minut trávili žáci ve dvou třídách méně času na mobilních telefonech, pakliže probíhaly aktivity v prostorách školy.

V současnosti je používání mobilních telefonů u dětí více samozřejmé, než tomu bylo dříve a to i v prostředí školy. Nové pojmenování závislosti na virtuálních drogách se vžilo pod názvem Netolismus. Toto označení s sebou přináší mnoho rizik v oblasti tělesné (např. obezita), psychologické (např. nedostatek spánku) a sociální (např. omezení zájmů). Velké nebezpečí hrozí především dětem, které hledají cestu z problémů v reálném světě únikem do světa virtuálního. Další riziko hrozící mladistvým v tomto světě představuje rovněž kyberšikana.

Původní cíle práce vytyčené v úvodu byly splněny. Dostupné informační zdroje a literatura byly nashromážděny, prostudovány a vyhodnoceny. Vybrané prameny byly použity a citovány. Jeden z cílů práce byl dopomoci k šíření informací této problematiky a jejího řešení na základních školách v České republice. Věřím, že se mnou vypracovaná práce může nabídnout nosnou inspiraci právě k naplnění tohoto účelu.

12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERATURA

- 1) BOROVÁ, Blanka. *Míče, míčky a hry s nimi: soubor her pro děti ve věku od 4 do 9 let*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785385.
- 2) DVOŘÁKOVÁ, Hana a Zdeňka ENGELTHALEROVÁ. *Tělesná výchova na 1. stupni základní školy*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 9788024633084.
- 3) ECKERTO VÁ, Lenka., DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
- 4) GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JŮVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-x.
- 5) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- 6) HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 8086784061.
- 7) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927_5.
- 8) HUPKOVÁ, Ingrid. *Niektoré nežiaduce aspekty virtuálnej komunikácie - internet, chat, mobil*. *Vychovávateľ*. 2011, č. 1-2, s. 33-36. ISSN 0139-6919.

- 9) JANSÁ, Petr. *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2026-8.
- 10) KLÍMA, Jiří. *Pediatric pro nelékařské zdravotnické obory*. Praha: Grada Publishing, 2016. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5014-9.
- 11) KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 9788090492028.
- 12) MAREŠOVÁ, Dana. *Mobilní telefon v životě dítěte*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PaedDr. Eva Marádová, CSc.
- 13) NĚMEC, Jiří. Mládež a volný čas. In *Průcha, J. Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 379-384, 6 s. Výchova a vzdělávání. ISBN 978-80-7367-546-2.
- 14) NEUMAJER, O., CHOBOTOVÁ, D., ŠTĚPÁNEK, J. Co s mobily ve škole. *Rodina a škola*. 2008, č. 7, s. 4-5. ISSN 0035-7766.
- 15) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- 16) PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785695.
- 17) PERIČ, Tomáš. *Sportovní příprava dětí*. Nové, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Děti a sport. ISBN 978-80-247-4218-2.
- 18) PETILLON, Hanns. *1000 her pro školy, kroužky a volný čas: od Atomů po Život na ostrově*. Brno: Edika, 2013. ISBN 9788026600954.

- 19) *Pravidla florbalu*. Praha: Česká florbalová unie, 2014, 48 s.
- 20) PRŮCHA, Jan a Pertti KANSANEN. *Školní vzdělávání ve Finsku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3184-4.
- 21) PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.
- 22) REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- 23) ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788073679842.
- 24) SKRUŽNÝ, Zdeněk. *Florbal: technika, trénink, pravidla hry*. Praha: Grada, 2005. Sport (Grada). ISBN 8024703831.
- 25) ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- 26) ŠÍPKOVÁ, Olga et al. *Bud' fit s ČT*. Vyd. 1. Praha: Česká televize, 2006. s. 15
- 27) TÁBORSKÝ, František. *Sportovní hry: sporty známé i neznámé*. Praha: Grada, 2004. ISBN 8024708752.
- 28) TŮMA, Martin a Jiří TKADLEC. *Hry s míčem pro děti*. 2., dopl. vyd. Ilustroval Jan SCHICKER. Praha: Grada, 2010. Děti a sport. ISBN 9788024734897.

- 29) Urbánek, Pavel. (2009). Pracovní zátěž a podmínky práce učitelů. In J. Průcha (Ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. s. 403.
- 30) VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase?: (projekty her pro volný čas dětí a mládeže)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997. ISBN 8070411465.
- 31) VOCILKA, Miroslav. *Autismus a možnosti výchovné praxe*. Praha: Septima, 1995. ISBN 80-85801-58-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- 1) Deník ženy: patří dětem do rukou mobil? [online]. 2009 [cit. 200904-15]. Dostupný z WWW: <http://www.denik-zeny.cz/pat-d-tem-dorukou-mobil.html>
- 2) Eaton, N. (2011). More kids use a smart phone than tie their shoes. (online).
- 3) Hoffman, T. (2012). Can Smatphones Make Kids Smarter? (online). Dostupné z WWW: <http://www.education.com/magazine/article/smartphones-kids/>
- 4) I pro děti už jsou chytré technologie standardem, ve skupině 10–14 let má vlastní smartphone 8 z 10 dětí. In: *Nielsen - admosphere* [online]. Praha: Nielsen Admosphere, 15. 5. 2017 [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <http://www.nielsen-admosphere.cz/press/i-pro-deti-uz-jsou-chytre-technologie-standardem-ve-skupine-10-14-let-ma-vlastni-smartphone-8-z-10-deti/>
- 5) Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-doporuceni-k-primarni-prevenci-rizikoveho-chovani>

- 6) Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č. j. 22294/2013-1. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

- 7) SANTIAGO, P., et al. (2012), OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Czech Republic 2012, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787//9789264116788-en>

- 8) SCHRÖTTEROVÁ, M. Kyberšikana učitele. In: Česká škola. [online]. 2014 [cit. 2018-06-3]. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2014/05/martina-schrotterova-kybersikana-ucitele.html>

- 9) Vyhláška MŠMT č. 16/2005 o organizaci školního roku. web: Eurybase, ČR 2007/2008

13 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Informovaný souhlas	61
Příloha 2: Rozvrh aktivit	63
Příloha 3: Ukázkový záznamový arch	64
Příloha 4: Fotografie z aktivit o přestávkách	65

